

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

NACISTICKÉ NĚMECKO

Literatura:

Brooman, Josh. Hitler's Germany. New York: Longman, 1985.

Child, John, Tim Hodge and David Taylor. Understanding History 3. Oxford: Heinemann Publishers, 1993.

Traynor, John. Europe 1890-1990. 1991. Walton-on-Thames: Nelson, 1992.

Walsh, Ben. Modern World History. London: John Murray, 1996.

Výmarská republika (1919-1929)

Abychom porozuměli, proč se nacismus a Adolf Hitler dostaly v Německu ve třicátých letech k moci, musíme nejprve pochopit situaci, v jaké se Německo nalézalo v letech dvacátých. Po první světové válce se Německo stalo **demokratickou republikou**. Nebyl to jednoduchý proces, protože situace byla velmi komplikovaná.

Na konci první světové války otráasalo Německem mnoho povstání, zvláště socialistů. Císař Vilém II. již dávno ztratil svou moc ve prospěch vojenských kruhů, ale nyní nedržely moc v rukou ani ony. 9. listopadu 1918 císař abdikoval.

Socialista Friedrich Ebert se stal novým vůdcem **německé republiky**. 11. listopadu podepsal příměří se spojenci.

V prvních volbách roku 1919 vyhrála Ebertova Socialistická strana. Stále však měla odpůrce ve starých politicích a nové Komunistické straně. Nová vláda se setkala v městě Výmaru (na znamení nového začátku), odtud název nové republiky.

V červnu 1919 podepsala nová vláda **mírovou smlouvu ve Versailles**. Většina Němců s ní nesouhlasila a nazývala ji „diktát.“ Vinili socialisty, že podmínky přijali, a tak poškodili Německo. Ti však neměli jinou volbu, než podmínky přijmout.

ÚLOHA 1:

Jaké byly podmínky mírové smlouvy ve Versailles?

Atmosféra byla velmi příznivá pro extrémní skupiny:

- extrémní levice - roku 1919 se **Komunisté** pokusili svrhnout výmarskou vládu. Jedna skupina se nazývala **Spartakovci** a vedli ji **Karl Liebknecht** a **Rosa Luxemburgová**. Zahájili povstání, ale neuspěli. Další komunistická revoluce propukla v Bavorsku, ale také neuspěla.
- Obě komunistická povstání potlačily oddíly **Freikorps**, protikomunističtí bývalí vojáci. Představovaly síly extrémní pravice a také mohly ublížit republice. Roku 1920 pět tisíc mužů Freikorps pochodovala do Berlína v rámci povstání zvaného **Kappův puč** (organizovaný Dr. Wolfgangem Kappem). Tentokrát zachránili vládu dělníci.
- Roku **1923** v Mnichově vypuklo další povstání vedené **Adolfem Hitlerem – Mnichovský puč**. Povstání dopadlo neúspěšně a Hitler skončil ve vězení.

Podmínky mírové smlouvy ve Versailles, zvláště reparace a okupace Porúří, zůstávaly citlivým tématem. Protože Německo nedokázalo reparace platit, **francouzské a belgické jednotky vstoupily roku 1923 do**

Porúří a začaly zabavovat suroviny a zboží. Německá vláda nařídila dělníkům pasivní odpor, ale francouzské vojsko zabilo sto dělníků. **Země se ocitla v krizi.** Aby vyřešila problémy, rozhodla se vláda jednoduše **vytisknout více peněz.** Díky tomu mohl stát těmito bezcennými markami splatit své dluhy. Horším důsledkem tohoto řešení ovšem byla – **hyperinflace.** Peníze najednou ztratily cenu.

ÚLOHA 2:

Prostudujte si následující prameny. Jak to podle vás ovlivnilo každodenní život?

Pramen A: Stoupající cena bochníku chleba v Berlíně:

1918	0,63 marek
1922	163 marek
leden 1923	250 marek
červenec 1923	3.465 marek
září 1923	1.512.000 marek
listopad 1923	201.000.000.000 marek

Pramen B:

Děti si hrají s bezcennými bankovkami.

Pramen C:

Lidé bankovkami dokonce rozdělávali oheň.

Pramen D: Německá bankovka v hodnotě bilionu marek.

Brzy bylo jasné, že je potřeba jednat. Roku 1923 převzala moc **nová vláda** pod vedením nového kancléře **Gustava Stresemanna**.

- odvolala pasivní odpor v Porúří
- bezcennou měnu nahradila novou
- vyjednala nové splátky reparací
- vyjednala půjčky od USA v rámci **Dawesova Plánu**

Situace se stabilizovala, ale hyperinflace již stihla výmarskou republiku velmi poškodit.

Stresemann byl v letech 1923 až 1929 nejvlivnějším německým politikem. Navrátil Německu prosperitu. Souhlasil se splátkami reparací a francouzské jednotky opustily Porúří.

Navíc se Německo roku 1925 stalo součástí **Locarnských dohod** a roku 1926 bylo přijato do **Společnosti národů**.

V říjnu 1929 Stresemann zemřel a tři týdny nato se zhroutil newyorská burza cenných papírů na Wall Street.

Hitler a nacismus – cesta k moci

Vláda Gustava Stresemanna Německo úspěšně stabilizovala. Musela však čelit početné **opozici**, zvláště ze strany **extrémní pravice**.

Nacistická strana

Původně vznikla z německé Dělnické strany vedené Antonem Drexlerem.

Adolf Hitler do strany vstoupil roku 1919 a brzy mu byla svěřena propaganda a politická ideologie strany.

Roku 1920 uvedla strana svůj **Program o dvaceti pěti bodech** a změnila si název na **Národně socialistickou německou dělnickou stranu** (nacistická strana, NSDAP). Mimo jiné hlásal program především, že:

- Versailleská smlouva by měla být zrušena
- Německo a Rakousko by se měly sjednotit
- žít v Německu by měli jen „praví Němci“ (Židé samozřejmě za pravé občany považováni nebyli)
- velké továrny a podniky by měly být znárodněny
- Německo by mělo mít silnou ústřední vládu

Adolf Hitler (1889-1945)

ÚLOHA 3:

Za domácí úkol zjistěte, jaký byl Hitlerův život před rokem 1923.

Hitler věděl, jak oslovit publikum, například manipulací s fakty a hledáním viníků situace, v které se Německo nalézalo.

ÚLOHA 4:

Které skupiny lidí nebo národnosti podle vás Hitler obvinil?

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Do roku 1923 byli nacisté stále ještě menší stranou. V listopadu **1923** se vláda potýkala s ekonomickou krizí a krizí v Porúří. Hitler vyhlásil, že přebírá vládu v Bavorsku. Pomáhal mu válečný hrdina Ludendorff. Nacisté se začali zmocňovat úředních budov. Ale vojska výmarské republiky je obklíčila a povstání potlačila. Hitler unikl, ale brzy byl zatčen a spolu s ostatními vůdci strany postaven před soud. Vyvázl s pouze pětiletým trestem (nakonec si odseděl sedm měsíců).

ÚLOHA 5:

Jak tuto událost nazýváme?

Ideologie nacistů

Během svého pobytu ve vězení měl Hitler čas sepsat své myšlenky. Napsal *Mein Kampf* (=Můj boj). Zde objasnil své názory:

- **národní socialismus** –
- **rasismus** –
- **ozbrojené síly (militarismus)** –
- **životní prostor** –
- **vůdce** –

Nacistická strana čeká na příležitost 1924 – 1929

Hitler se rozhodl nacistickou stranu přebudovat, aby se mohla dostat k moci demokratickými prostředky. Inspirovaly ho mládežnické organizace a náborové metody komunistů. Vytvořil tedy síť místních nacistických organizací - _____ (Hitlerova mládež), Ligu nacistických studentů atd.

V roce 1925 vytvořil **SS** (Ochranný oddíl), který se podobal SA (Úderné oddíly) nacistické strany, ale SS byli fanaticky oddáni výhradně Hitlerovi. **Josef Göbbels** dostal na starosti propagandu.

Roku 1924 se nacisté poprvé zúčastnili voleb do říšské rady a získali 32 křesel. Přesto ještě nebyli dostatečně silní, aby získali moc.

Hospodářská krize a vzestup Adolfa Hitlera

říjen **1929** – **Velká hospodářská krize** – americká burza cenných papírů se zhroutila a vyvolala naprosto zničující hospodářskou krizi. V řetězové reakci její důsledky pocítily i ostatní státy po celém světě. Zvláště Německo bylo velmi silně postiženo, protože americké banky náhle potřebovaly zpět peníze, které předtím

půjčily německým bankám. Výsledkem bylo **zhroucení německé ekonomiky** (bankroty, nezaměstnanost). Německo navíc muselo stále ještě platit reparace!

Hitler věděl, jak situaci využít ve svém programu a prosloveh. Nabídl lidem svá řešení. Byla založena na Programu o dvaceti pěti bodech.

ÚLOHA 6:

Přečtěte si následující seznam německých problémů a navrhněte, jak je chtěl Hitler řešit.

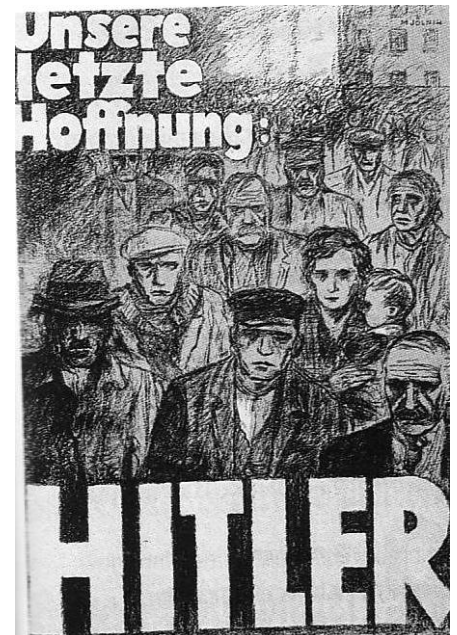
1. Vláda výmarské republiky je slabá a nerozhodná. →

2. Reparace problémy Německa jen více zhoršují. →

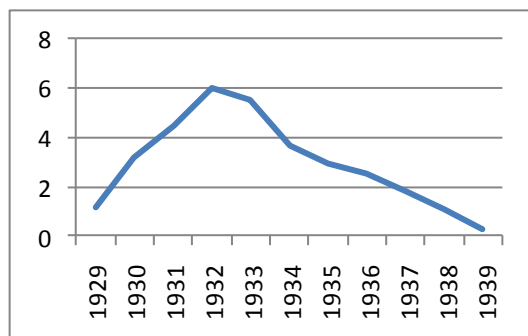
3. Nezaměstnanost velice stoupla. →

Ve volbách roku 1930 získali nacisté 107 křesel a roku 1932 získali téměř 200, což z nich udělalo největší stranu. Komunisté si ve volbách vedli také dobře. (Hospodářská krize napomohla úspěchu obou stran.)

Na druhou stranu úspěchy komunistů napomohly i nacistům, protože mnozí lidé (zejména majetní) se jich báli, a protože nacisté byli svým založením proti komunistům, začali průmyslníci nacisty finančně podporovat. Naproti tomu, střední třída doufala, že silná vláda nacistů zabrání další inflaci. Dělnická třída chtěla více pracovních míst. A proč by měli nacisty podporovat vysloužilí vojáci? Doufali, že se tak zachrání před nezaměstnaností, a také je přitahoval militarismus nacistů. A tak se stalo, že Hitlera **podporovaly navzájem tak odlišné skupiny.**

Volební plakát nacistů, 1932

Tento graf zobrazuje vývoj nezaměstnanosti v Německu v milionech.

Mohla či nemohla pomoci Hitlerovi získat podporu veřejnosti?

Hitlerova osobní moc a charisma byly velmi atraktivní, a to mu pomáhalo. Schopná **propaganda** utvářela veřejné mínění.

Po volbách v roce 1932 požadoval Hitler od **prezidenta Paula von Hindenburga** (starý válečný hrdina) úřad německého kancléře. Prezident nejprve odmítl a podpořil tehdejšího kancléře Franze von Papena. Ale v **lednu 1933** Hindenburg překvapivě **jmenoval Hitlera německým kancléřem**.

Slabosti výmarského politického systému byly příčinou Hitlerova úspěchu. Ústava byla příliš demokratická a německý parlament (Říšský sněm) nedokázal reagovat rychle a rozhodně.

Nacisté stále neměli v říšské radě rozhodující většinu, a tak se Hitler rozhodl pro další volby v roce 1933. Ale v únoru, krátce před volbami, vypukl ničující **požár v budově Říšského sněmu**. Hitler z něj vinil komunisty.

Ve volbách potom nacisté získali více hlasů.

Požár Hitlerovi poskytl záminku ke zrušení komunistické strany. A brzy zakázal i ty ostatní.

V březnu 1933 prosadil Hitler **Zmocňovací zákon** – zákon, který jej opravňoval schvalovat zákony bez Říšské rady. V podstatě se z něj stal **diktátor**.

Aby si svou moc pojistil, potřeboval se Hitler zbavit armádních důstojníků, kteří mu nebyli bezpodmínečně věrní. Rovněž nedůvěřoval SA a jejich vůdci Ernstu Röhmovi. A tak v noci z **29. na 30. června 1934** masově napadly jednotky SS důstojníky SA včetně Röhma a okolo 400 jich zavraždili. Tato čistka vzešla do dějin jako **Noc dlouhých nožů**.

Roku 1934, po Hindenburgově smrti, se Hitler jmenoval **Vůdcem** a celá armáda mu složila přísahu věrnosti.

Hitlerovo Německo 1933 - 1945

Brzy začal Hitler určovat každodenní život v Německu. Demokracie se změnil na **totalitní režim**.

Díky _____ zákonu Hitler mohl Hitler měnit zákony bez parlamentu.

Lidé, kteří se mu postavili, byli zatčeni **Gestapem** (tajnou policií) a mohli být posláni do **koncentračních táborů**.

Aby dosáhl svých cílů, obklopil se Hitler lidmi, kteří mu byli osobně věrní a sdíleli jeho myšlenky.

- **Hermann Göring** - Říšský maršál, pilot, zakladatel Gestapa, velitel Luftwaffe (německé vzdušné síly), Hitlerova pravá ruka
- **Josef Göbbels** – ministr propagandy, Hitlerův oblíbenec
- **Heinrich Himmler** – velitel SS a Gestapa, organizoval tzv. Konečné řešení (Holokaust)
- **Reinhard Heydrich** – Himmlerův blízký kolega a druhý ve velení SS, podílel se na plánování Holokaustu, v roce 1942 podlehl v Protektorátu Čechy a Morava atentátu.

Nacistický plakát z roku 1930. Řiká:
„Jeden národ, jedna říše, jeden vůdce!“

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Hitler sám šířil svůj **kult osobnosti**. Lidem se připomínal každý den - například v typickém povinném nacistickém pozdravu:

„Když lidé patří do stejné společenské skupiny, je zvykem zvednout pravou paži v takovém úhlu, aby dlaň ruky byla vidět. Současně se pronese fráze ‚Heil Hitler‘ nebo alespoň ‚Heil.‘ ... V případě, že si muž na pravé ruce vede dámu, provede pozdrav levou rukou.“
(německé noviny, 1936)

Nacismus byl v Německu opěvován i filmovým průmyslem (např. režisérka Leni Riefenstahlová).

Mládež byla organizována a ideologicky ovlivňována v rámci **Hitlerjugend**. Už od malička byli ovlivňováni ve škole. Zde se také učili blízkému vztahu k militarismu.

„Všechny předměty – německý jazyk, dějepis, zeměpis, chemie a matematika – se musí soustředit na vojenské potřeby, oslavu vojenské služby a německých hrdinů a vůdců a sílu obnoveného Německa. Chemie poskytne mládeži znalosti chemických zbraní, výbušnin atd. zatímco matematika pomůže porozumět dělostřelectvu, výpočtům, balistice...“
(německé nacistické noviny, 1939)

Další oblíbenou záležitostí byly tábory pro mládež. I zde bylo hlavním účelem ovlivňování.

„Heslo: Adolf Hitler.“

Myšlenka dne: Hitler je Německo a Německo je Hitler.

Slova: Našemu vůdci Adolfu Hitlerovi vděčíme za to, že tu dnes můžeme zahájit náš tábor.“

(instrukce pro činnost na tábore, pátek 10. 7.1937)

Aby národ „očistil,“ chtěl se Hitler zbavit **Židů**:

- Prohlašoval je za podřízenou rasu. Za jedinou pravou rasu byla považována **rasa árijská** (světlé vlasy, modré oči)

V dopise z roku 1922 vyjádřil Hitler velmi jasně svou strašlivou nenávisť vůči Židům:

„Pokud se někdy dostanu skutečně k moci, zničení Židů bude mým prvořadým a nejdůležitějším úkolem. Jakmile budu mít moc, dán postavím jednu šibenici za druhou... a potom budou Židé věšeni jeden za druhým a zůstanou tam viset tak dlouho, dokud nezačnou páchnout... potom bude následovat další skupina a to bude pokračovat tak dlouho, dokud nebude poslední Žid v Mnichově odstraněn. A přesně to stejné bude následovat v ostatních městech, dokud nebude Německo zbaveno posledního Žida.“

V *Mein Kampf* své myšlenky převedl na doktrínu.

„Číst tyto stránky [Hitlerova *Mein Kampf*] znamená vstoupit do světa šílenců, světa plného odporných zdeformovaných stínů. Žid zde již není lidská bytost, stal se mýtickým stvořením, šklebícím se d'áblem oplývajícím pekelnými silami, ztělesněním zla.“

(A. Bullock, uznávaný expert na Hitlera)

- Židé byli obviňováni, že způsobili Německu mnoho problémů (např. hospodářskou krizi).
- Propaganda všude šířila **antisemitismus**.
- Hitler vykázal Židy z veřejného života (bazénů, kin, restaurací, parků). Židovské obchody a podniky byly bojkotovány.
- Roku **1935** Hitler vyhlásil **tzv. norimberské zákony**. Židům byla odepřena občanská práva a sňatky mezi Židy a ostatními byly zakázány. Museli nosit označení v podobě **Davidovy hvězdy**.

- V roce **1936** se pronásledování Židů trochu uklidnilo během **olympijských her v Berlíně**. Hitler chtěl oslavit nacistickou stranu a árijskou rasu. Byl proto velmi rozzloben, když černý atlet z USA, **Jesse Owens**, porazil mnoho árijských šampionů a získal čtyři zlaté medaile!
- Nakonec, 9. listopadu **1938 (Křišťálová noc)** se pronásledování Židů vystupňovalo, když nacisté napadli více než sedm tisíc židovských obchodů a podniků, vypálili synagogy a poslali přes třicet tisíc Židů do koncentračních táborů.

Karikatura Židů v nacistických novinách, 1935.

- Mnoho Židů se rozhodlo Německo opustit, ale většina zůstala, protože nedokázali uvěřit, že by se situace mohla ještě zhoršit. Netušili, že v lednu **1942** Reinhard Heydrich a Heinrich Himmler přestaví své **konečné řešení** – systematickou **židovskou genocidu**. (více v kapitole o druhé světové válce)
- Je třeba dodat, že Židé nebyli jedinou pronásledovanou skupinou. Byli to také Romové, homosexuálové, komunisté a další skupiny, které nezapadaly do Hitlerovy představy pravého a věrného Němce.

ÚLOHA 7:

Prostudujte si odlišné názory Němců na pronásledování Židů.

Proč se tak lišily?

PRAMEN A: Člen Hitlerjugend, 1938.

„[Druhý den po Křišťálové noci] nám učitelé řekli: nebojte se toho, co vidíte, i když jsou to ošklivé věci, kterým možná nerozumíte. Hitler chce lepší Německo, čisté Německo. Nebojte se, všechno nakonec dobře dopadne.“

PRAMEN B: Jiný člen Hitlerjugend, 1938 (v televizním interview, 1989)

„Až do Křišťálové noci mnoho Němců věřilo, že by se Hitler masové vraždy nedopustil. [Zacházení se Židy] se zdálo být jen lehkou formou šikanování neoblíbené menšiny. Ale po Křišťálové noci si už žádný Němec nemohl nic namlouvat. Myslím, že toho dne jsme ztratili svou nevinnost. Ale bylo by spravedlivé říci, že jsem nikdy nepotkal nacistu natolik fanatického, že by chtěl Židy vyhladit. Určitě jsme chtěli Židy vyhnat z Německa, ale nechtěli jsme jejich smrt.“

PRAMEN C: Velitel pracovních sborů, 1938.

„Nesnáším, jak se chovají k Židům. Myslím, že to je záporná stránka hnutí a nechci s tím mít nic společného. Kvůli něčemu takovému jsem do strany nevstoupil. Vstoupil jsem, protože jsem si myslel, a pořád si to myslím, že Hitler udělal za posledních dvacet pět let tu největší křesťanskou práci. Viděl jsem sedm milionů mužů hnit na ulici, často jsem patřil mezi ně, a zdálo se, že to nikomu nevadí... A potom přišel Hitler a dostal všechny ty muže z ulice a dal jim zdraví, jistotu a práci...“

SOURCE D: Anonymní dopis německého úředníka britskému konzulovi, 1938.

„Považuji za nezbytné vás pravdivě zpravit o nedávných nepokojích, rabování a zničení židovského majetku. Bez ohledu na to, co říká oficiální vyjádření nacistů, nemají němečtí lidé s těmito nepokoji a vypalováním nic společného. Policie dodala mužům SA sekery, páčidla a žebříky. Dostali i seznam adres všech židovských obchodů a bytů a rabující dav pracoval pod instrukcemi mužů z SA. Policie dostala přísný rozkaz nezasahovat.“

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

OPAKOVÁNÍ:

ÚLOHA 8:

V jaké situaci se Německo nalézalo po první světové válce?

ÚLOHA 9:

Co napomohlo Hitlerovi na cestě k moci?

ÚLOHA 10:

Popište ideologii nacistů:

ÚLOHA 11:

Jak se žilo Židům v Hitlerově Německu?